

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST, KULTURO IN ŠPORT

Nacionalna konferenca Poti do kakovostnega znanja naravoslovja in matematike

Učna individualizacija in diferenciacija s perspektive pomoči učencem z učnim težavami

Dr. Amalija Žakelj

Brdo pri Kranju, 11. in 12. december 2012

Učna individualizacija in diferenciacija

Vprašanje diferenciacije in individualizacije usmerja strokovni razmislek:

- kako **prepoznati razlike** med učenci in z ustreznimi organizacijskimi in didaktično izvedbenimi načini upoštevati individualne razlike med njimi
- kako **doseči kakovostno in trajno** znanje učencev
- kako **vplivati na socialno oblikovalno oz. vzgojno vlogo šole** (Milena Valenčič Zuljan idr., 2012).

Učna individualizacija in diferenciacija Strmčnik (1987)

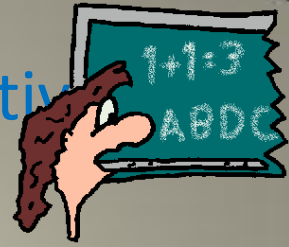
Učna individualizacija (skladna in dopolnilna z učno diferenciacijo), zahteva od šole in učitelja, da odkrivata, spoštujeta in razvijata utemeljene individualne razlike med učenci, da skušata sicer skupno poučevanje in učenje čim bolj individualizirati in personificirati, se pravi, prilagoditi individualnim vzgojnim in učnim posebnostim, potrebam, željam in nagnjenjem posameznega učenca ter mu omogočiti kar se da samostojno delo.

Z učno diferenciacijo, ki je pretežno organizacijski ukrep usmerjamo učence po njihovih določenih razlikah v občasne ali stalne homogene in heterogene učne skupine, da bi tako šola z bolj prilagojenimi učnimi cilji, vsebinami in didaktično-metodičnim stilom dela bolje uresničevala socialne in individualne vzgojno-izobraževalne namene (Strmčnika, 1987).

Učna individualizacija in diferenciacija ali ??

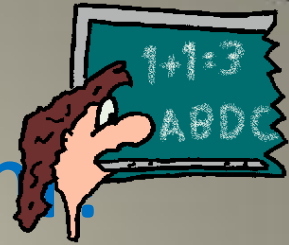
- **Metode učenja in poučevanja ter učno gradivo:** grupiranje učencev je učinkovito le, če so tudi metode učenja in poučevanja ter učno gradivo prilagojeni učencem (Askew, William (1995) in Slavin 1987).
- **Kakovostno usposobljen učitelj** predstavlja enega izmed pomembnejših dejavnikov šolskega okolja, ki pomembno vpliva na uspešnost učencev; ti vplivi so veliko večji kot vpliv šolske organizacije, vodenja šole ali finančnih razmer (Darling Hammond, 2005).
- **Notranja diferenciacija:** upošteva posameznikove značilnosti, sposobnosti, darove v tolikšni meri, da mu omogoči optimalni razvoj na vseh področjih.
- Učne težave učencev pri matematiki in **individualizacija ter diferenciacija.**

Učna individualizacija in diferenciacija s perspektiv pomoči učencem z učnim težavami

Izhodišče - ključna vprašanja

- ❖ Kdo so učenci z učnimi težavami (pri matematiki, njihove značilnosti)?
- ❖ Tipi učnih težav (značilnosti in izvor)?
- ❖ Dejavniki uspešnosti učencev z učnimi težavami (pri matematiki)?

Kdo so učenci z učnimi težavami.

Učenci z učnimi težavami so heterogena skupina otrok z različnimi kognitivnimi, socialnimi, emocionalnimi in drugimi značilnostmi, ki imajo pri učenju pomembno večje težave kot večina otrok njihove starosti.

Lerner 2003

Učne težave

splošne učne težave lahko izvirajo iz

- okolja (npr. ekonomska in kulturna prikrajšanost, socialna-emocionalna prikrajšanost, socialna-kulturna drugačnost, večjezičnost in večkulturnost)
- nekaterih notranjih dejavnikov (npr. splošno upočasnen razvoj kognitivnih sposobnosti, motnja pozornosti, hiperaktivnost, podpovprečnih in mejnih intelektualnih sposobnosti ...)
- neustreznih vzgojno-izobraževalnih interakcij (npr. strah pred neuspehom, nezrelost, pomanjkanje učnih navad ...)

(Lewis in Doorlang 1987,
v: Magajna L. idr., 2008, Koncept 2007)

Učne težave

Splošne

Specifične

težave pri
usvajanju znanj in
veščin pri vseh
predmetih

heterogena skupina primanjkljajev

pozornost, pomnjenje

mišljenje

koordinacija

komunikacija

branje, pisanje

pravopis, računanje

socialna kompetentnost in

čustveno dozorevanje

(Koncept 2007, str. 11)

Splošne učne težave pri matematiki

Učenci dosegajo nižje izobraževalne dosežke pri matematiki in najpogosteje tudi pri drugih predmetih, ker na splošno počasneje usvajajo znanja ali pa imajo čustvene težave.

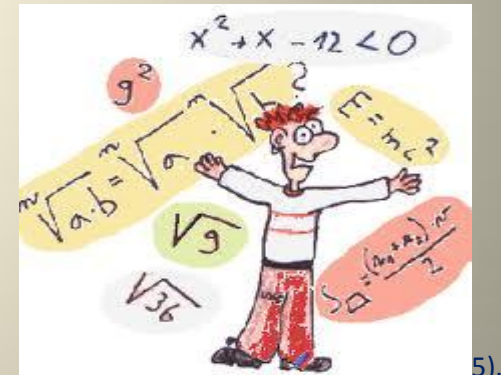
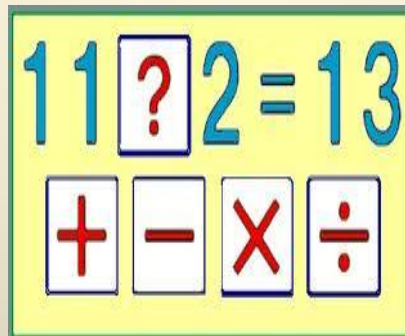
(Koncept 2007, str. 10)

Vzroki za splošne učne težave pri matematiki

- nižje intelektualne sposobnosti
  - motnje pozornosti
  - kulturne – socialne razlike
  - slabše razvita notranja organizacija
  - pomanjkljiva učna motivacija
  - čustvene in vedenjske motnje
- Koncept, 2007*

Specifične učne težave pri matematiki

- ❑ Diskalkulija
- ❑ Specifične aritmetične težave

Značilnosti in prepoznavanje

Matematika

Če si čisto lahko rešil problem, potem veš, da si naredil napako.

Demotivacija.si

**Specifične učne težave
pri matematiki**

Učenec počasi napreduje
Zaostaja za vrstniki

**Specifične aritmetične
težave**

Obvladovanje osnovnih
računskih operacij

Učenci z diskalkulijo imajo težave pri:

dojemanju pojma število

osnovnih računskih operacijah

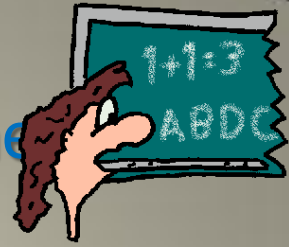
obračanju števil

avtomatizaciji

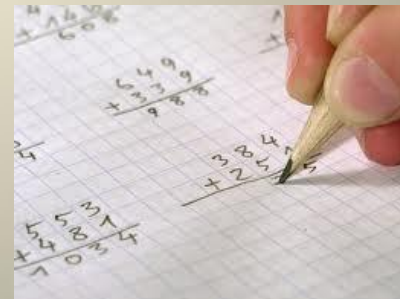
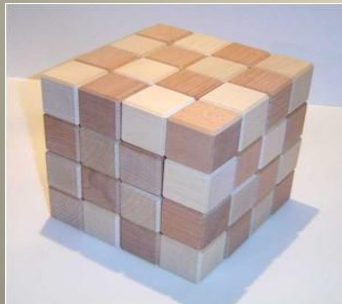
pisnem računanju (npr. nepravilno podpisovanje ..)

reševanju besedilnih nalog

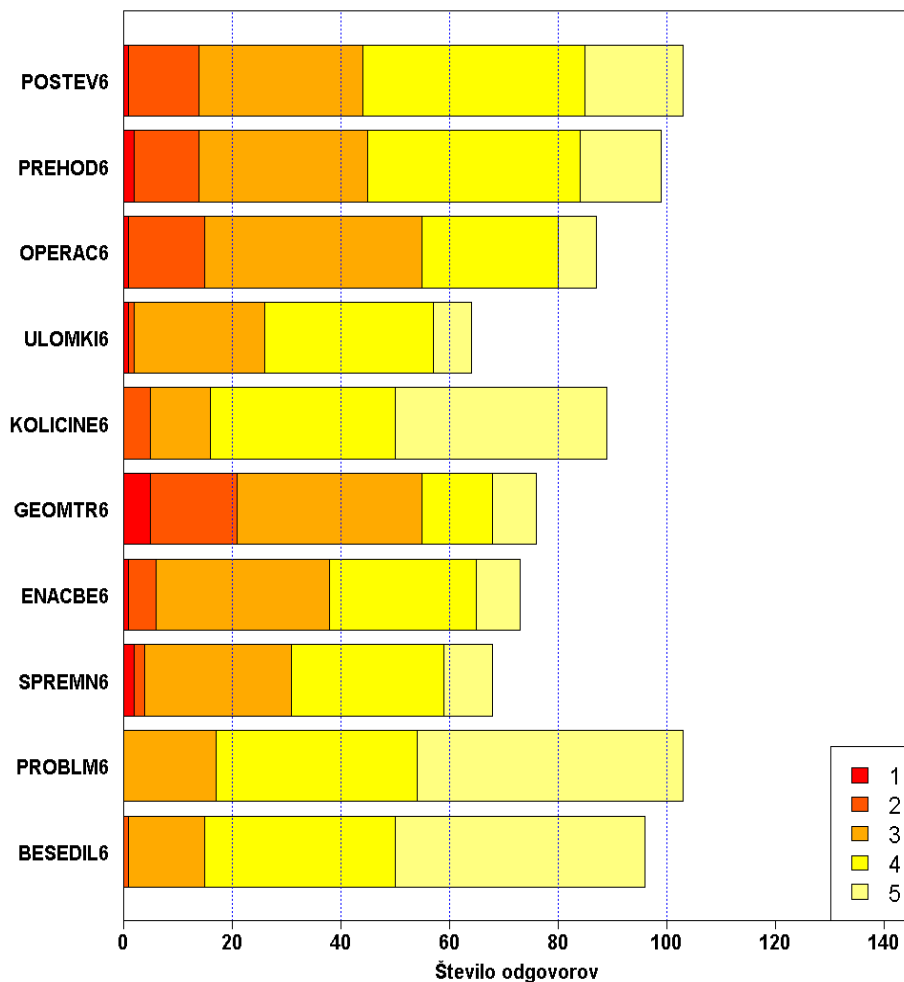
Specifične aritmetične učne težave so povezane

- **s slabšim semantičnim spominom:** težave pri priklicu dejstev iz dolgotrajnega spomina (npr. poštevanka, seštevanje, odštevanje)
- **z aritmetičnimi proceduralnimi** postopki: težave pri avtomatizaciji postopkov (npr.: deljenje, prenašanje desetice pri odštevanju)
- z neustrezno uporabo **vizualno-prostorskih** spretnosti

Vsebine, pri katerih imajo učenci učne težave pri matematiki – mnenja učiteljev (projekt ZRSŠ UT, 2009-2012)

Legenda: (1 – zelo malo težav, 2 – malo težav, 3 – srednje veliko težav, 4 – veliko težav, 5 – zelo veliko težav)

- pošteevanka,
- seštevanje in odštevanje s prehodom,
- računske operacije,
- ulomki,
- količine/merske enote/pretvarjanje,
- geometrija/geometrijska telesa/geometrijske predstave/orientacija,
- enačbe, izrazi s spremenljivkami,
- reševanju matematičnih problemov, besedilne naloge

Učenci, ki imajo
specifične učne težave
pri matematiki

imajo kompleksne vzgojno-
izobraževalne potrebe na
štirih področjih:

organizacija

fino-motorika

socializacija

**matematične
vsebine**

IZVAJANJE PRILAGODITEV UČENCEM Z UČNIMI TEŽAVAMI PRI MATEMATIKI (UTMAT)

Spremembe pri učenju in poučevanju učencev z učnimi težavami pri matematiki

Anksioznost učenca določa pet dejavnikov:

- stališča učenca in učitelja do matematike
- kurikulum
- strategije poučevanja
- razredna kultura in
- ocenjevanje

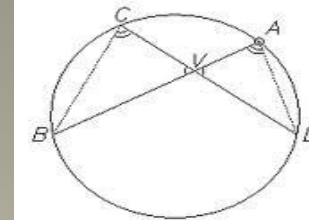
Shieelda (2005, v: Kavkler 2012)

Konceptualna zasnova pristopa Izvajanje prilagoditev učencem z učnimi težavami pri matematiki (UTMAT):

- Osmišljanje in zavedanje pomena matematičnega znanja (s perspektive pomoči učencem z UT)
- Pouk kot vzajemna dejavnost učitelja in učenca
- Soustvarjanje pouka in soustvarjanje matematike

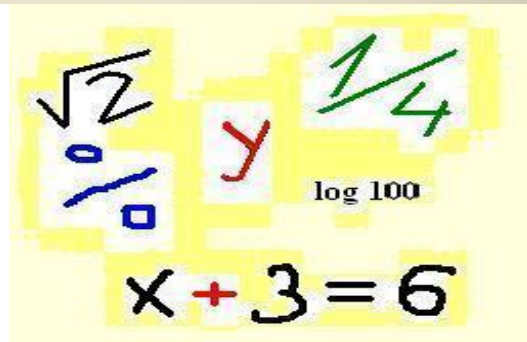
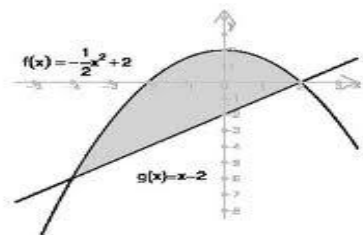
Konceptualna zasnova modela UTMAT

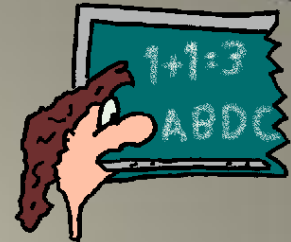
Osmišljanje matematičnega znanja s perspektive pomoči učencem z učnimi težavami pomeni premislek o tem, kateri matematični pojmi ali postopki so nujni, da jih usvoji sleherni učenec. Pomemben je premislek o tem, kako ravnati, če določenih ciljev in vsebin učenec ne doseže.

Odločitev je odvisna od:

- ❑ pomembnosti vsebin pri nadaljnjem izgrajevanju znanja,
- ❑ od uporabnosti v življenjskih situacijah,
- ❑ od vrste učnih težav, posebnosti posameznih učencev idr.

Konceptualna zasnova modela UTMAT

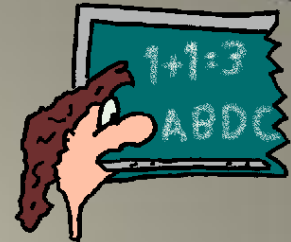
Pouk kot vzajemna dejavnost učenca in učitelja

(odgovornosti obeh za uspeh in premagovanje učnih težav).

Učne težave učenca so problem učenca in učitelja.

Konceptualna zasnova modela UTMAT

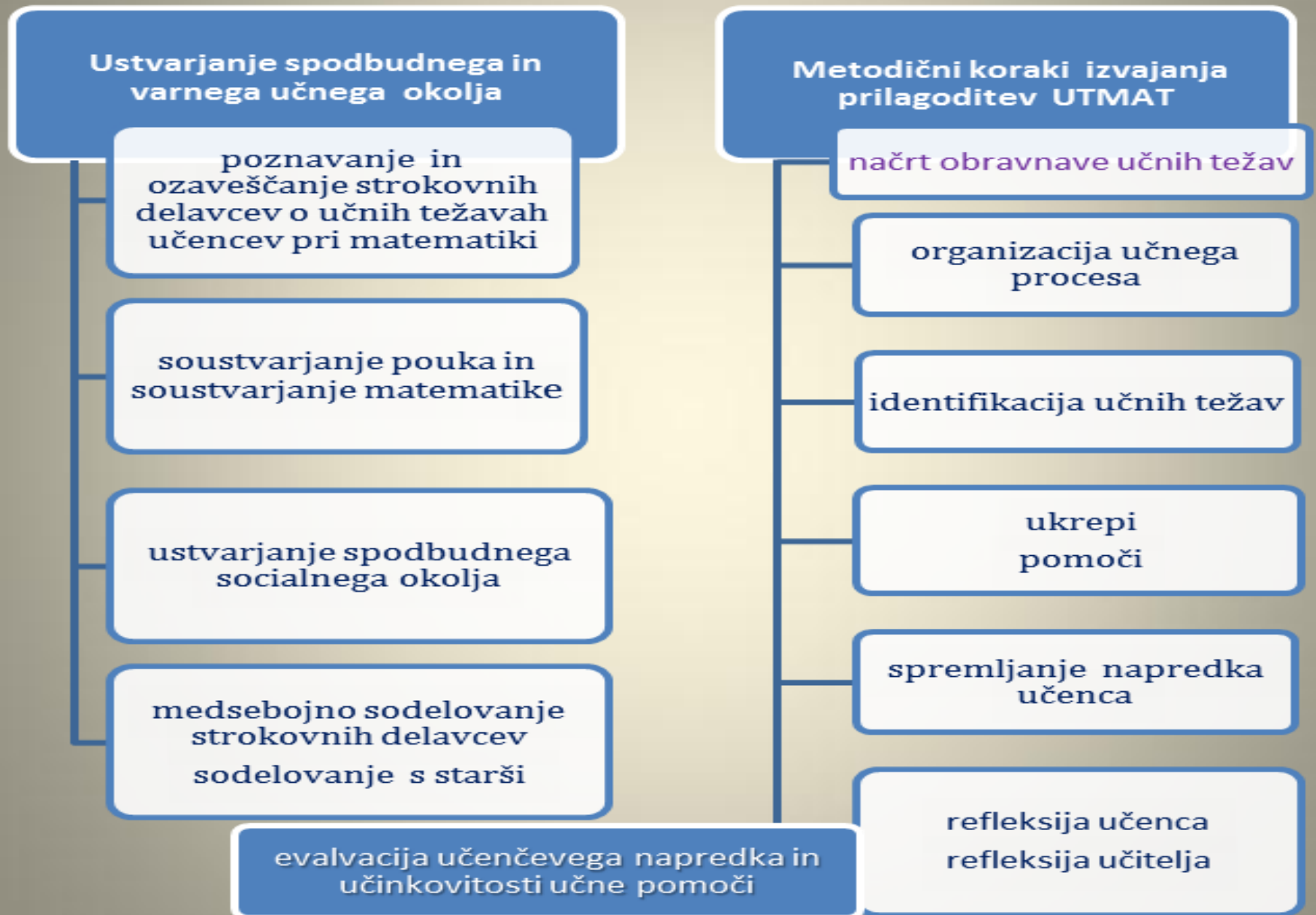
Soustvarjanje pouka in
soustvarjanje matematike.

Soustvarjati pouk in
soustvarjati matematiko
ter skozi proces upoštevati
učenčeve potrebe na
kognitivnem, socialnem in
emocionalnem področju.

Izvajanje prilagoditev učencem z učnimi težavami pri matematiki (UTMAT)

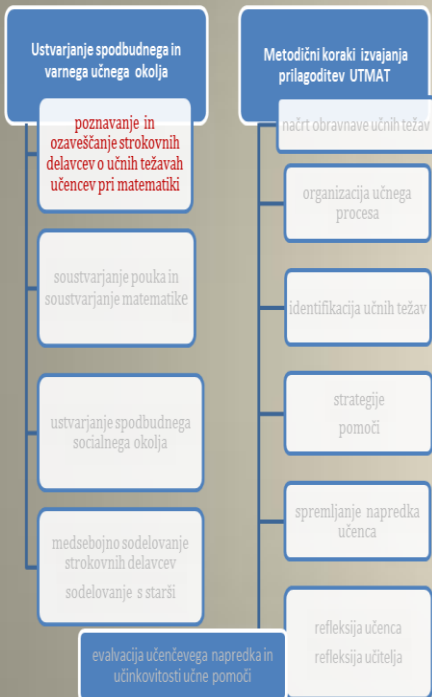

A ustvarjanje spodbudnega in varnega učnega okolja

Poznavanje in ozaveščanje strokovnih delavcev o učnih težavah učencev pri matematiki

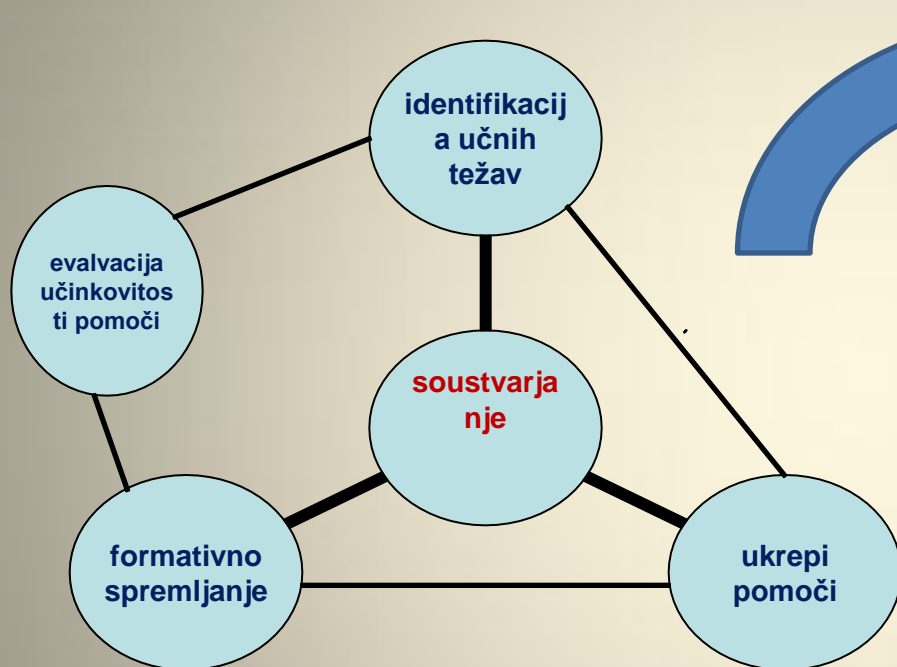
Izkušnje učiteljev (Žakelj at.all., 2012):

- dobra in preprosta razlaga, podkrepljena s praktičnimi primeri
- ne preveč hiteti z novo snovjo
- vračati se na začetek – k osnovam
- postopno prehajanje od konkretne, simbolne do abstraktne ravni
- spodbudne in motivacijske vsebine
- doslednost učitelja, jasna navodila
- ustvariti dobro klimo v razredu (delavnost učencev, disciplina, medsebojna pomoč med učenci)
- empatija do učenca, dodatni čas za utrjevanje, znati otroka sprostiti
- **na vsaki stopnji pomoči opravljena evalvacija učenčevega napredka in učinkovitosti učne pomoči strokovnega delavca; sklepna evalvacijska ocena, ki vključuje tudi mnenje glede nadaljevanja pomoči (Koncept, 2007)**

B Metodični koraki UTMAT so krožno povezani in se spiralno nadgrajujejo

Individualni načrt (upošteva močna področja posameznika ter individualne učne težave)
Soustvarjanje pouka

Elementi načrtovanja didaktične enote z vidika obravnave učnih težav

elementi načrtovanja

ukrepi pomoči

spremljanje
napredka učenca
in učinkovitosti učne
pomoči

domače naloge

vključevanje
učencev pri
soustvarjanju pouka

opis

metode dela, izdelava in uporaba didaktičnih
pripomočkov/gradiv
kdaj, čemu, koliko časa učenec pripomočke uporablja
pomoč strokovne službe ...

diagnostično, formativno, sumativno

obseg, vrste, vsebina domačih nalog,
kot sredstvo za razvijanje pozitivnega odnosa
do šole in razvijanje odgovornosti

učenec sodeluje pri oblikovanju predlogov pomoči,
v dogovoru z učiteljem se odločita za metodo dela,
ki mu je blizu, za mrežo pomočnikov

Ukrepi pomoči

metode dela

uporaba
didaktičnih
pripomočkov

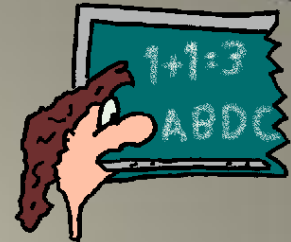

organizacija
dela

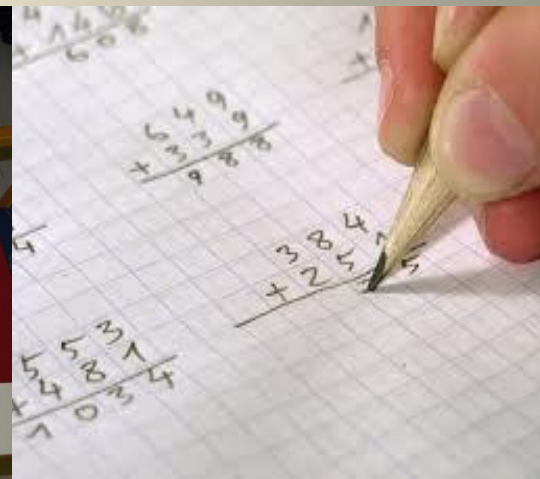
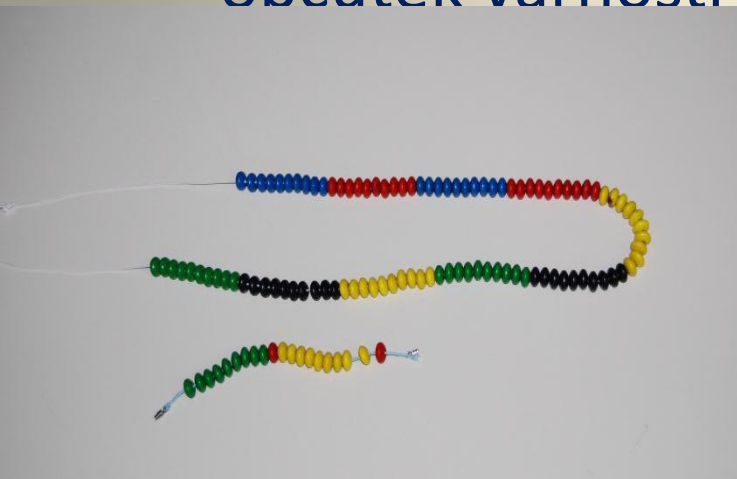

pogovor in
sodelovanje

Ukrepi pomoči

- ❑ Načrt obravnave učnih težav
- ❑ pravila učenja so jasna in strukturirana (vključujejo jasno organizacijo informacij in jasno zaporedje korakov)
- ❑ didaktični pripomočki:
  - kot kognitivno sredstvo
  - kot motivacijsko sredstvo
  - občutek varnosti

Načrtovanje ciljev in vsebin z vidika učnih težav učencev

potrebno
predznanje

splošni in
operativni cilji

vsebine (obseg,
globina vsebine,
njena sporočilnost)

identifikacija učnih
težav

ukrepi
pomoči

spremljanje
napredka
domače
naloge

- Cilji in vsebine, ki so ključni
- Cilji in vsebine, ki jih lahko učencem z učnimi težavami poenostavimo, priredimo ali celo opustimo
- Cilji in vsebine, ki se le navezujejo na obravnavano temo.

- strukturirano in sistematično voden pouk
- Uporaba učnih pripomočkov

refleksija

Primer: Procentni račun

- Cilji, ki so ključni pri procentnem računu - izgrajevanje koncepta %.
- Cilje, ki jih lahko poenostavimo (za učence z UT) – cilji, povezani s postopki.
- Cilji in vsebine, ki se le navezujejo na obravnavano temo: Na procentni račun se **navezujejo** še drugi cilji (npr. besedilne naloge, morda razni izračuni).

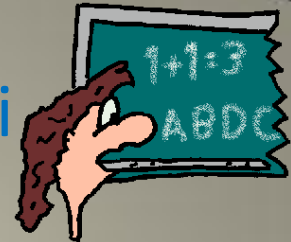
VRSTA NALOGE
Iz deleža in celote računam odstotek. $\frac{d}{o} = ?$
Iz odstotka in celote računam del celote. $\frac{?}{o} = p$
Iz odstotka in deleža računam celoto. $\frac{d}{?} = p$

OBČUTEK VARNOSTI
Helena Nemec, OŠ II MS, projek

Prepoznavanje učnih težav in ukrepi pomoči

Motnje pozornosti

Prepoznavanje učnih težav in
ukrepi pomoči

računske napake
impulzivno odgovarja
ni pozoren na
podrobnosti in detajle
površno prebere
prehaja iz enega
problema na drugega, ne
da bi rešil prvega
slab delovni spomin

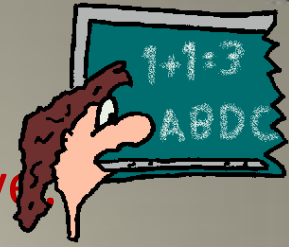
preizkus v
dveh delih
krajše
naloge

glasno branje
podčrtavanje
rešuje glasno –
ubesedi
postopek

podaljšan č
pomoč
strokovnega
delavca

Prepoznavanje učnih težav in ukrepi pomoči

Miselni procesi, pri katerih imajo lahko učenec težave

Prepoznavanje učnih težav

Razumevanje, prostorski
odnosi, logično sklepanje

Težave pri planiranju,
organizaciji, načrtu za
reševanje.

Težave pri preverjanju
rezultata (učenec lahko
preverja večkrat, vendar
ni učinka).

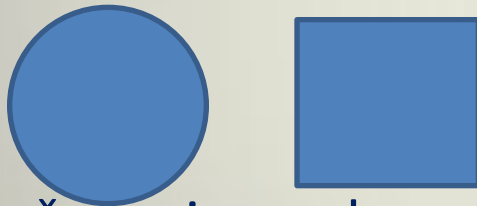

Težave učencev s slabšo sposobnostjo prostorske orientacije

Primer reševanja učenca, ki ima težave z razumevanjem prostorskih odnosov.

1   2   3

Nariši krog desno od kvadrata.

Pri reševanju naloge si otrok zapomni vrstni red izgovorjenih ali napisanih elementov in se ne ozira na prostorske odnose, v katerih naj bi bili prikazani.

Težave s prostorsko orientacijo

zamenjava
desetic in enic

napačno
zapisovanje
večmestnih števil
napačno
postavljanje
decimalne vejice

pri pisnem
računanju
začnejo pisati na
napačni strani in
netočno
podpisujejo
števila

preskakujejo kolone
in vrste
slabo se znajdejo
na listu in na tabli

imajo težave pri
razumevanju
pozitivnih in
negativnih števil

Težave pri planiranju, organizaciji, načrtu za reševanje naloge

ne analizira naloge
počasnost
vizualne napake
proceduralne napake
slab spomin

Učenec prepozna
– kot + in
namesto, da bi
odšteval, sešteva.

Npr. domača telefonska
številka, letnice rojstva,
hišne številke .. , če so
izgovorjene ali napisane
na drug način, jih
ne prepozna.

Npr., če je bil v prvem
računu znak za
množenje, otrok množi
vse naslednje račune,
ne glede, da se je znak
zamenjal.

ne vidi naloge kot celote
ponavlja isto operacijo ves čas
zrcalne napake:
nepravilno podpisovanje

Ukrepi pomoči

Didaktični pripomočki

Koraki pri reševanju besedilnih nalog.

Urška Tičar, OŠ Stražišče, PŠ Žabnica,
projekt ZRSŠ UT, 2009-2012

Lesena plošča za poštevanko
Bojana Repolusk, prof. defektologije, OŠ Stražišče
Kranj, projekt ZRSŠ UT 2009-2012

kot kognitivno
sredstvo

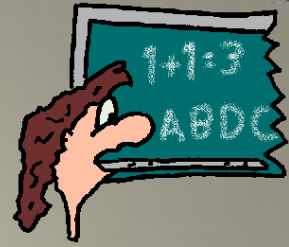
kot motivacijsko
sredstvo

občutek varnosti

izdelava
pripomočkov

Ukrepi pomoči

Didaktično pripomočki

Koraki pri reševanju besedilnih („Žabica svetuje“)

- Kot motivacijsko sredstvo

1. KORAK (pred reševanjem)

- Počasi in premišljeno preberem besedilno nalogo. Podčrtam znane količine in obkrožim neznano količino.

2. KORAK (med reševanjem)

- S pomočjo označenih podatkov iz tabele razberem za katero vrsto naloge gre.

3. KORAK (po reševanju)

- Vprašam se in ocenim, če je boljše

Ukrepi pomoči

Didaktični pripomočki

Pri odločitvah za pripomočke izhajamo iz potreb učencev, naučimo jih, kako jih uporabljati ter tudi kako naj jih samo samostojno izdelajo:

- kartonček s formulami **za pomoč pri priklicu**
- karo papir pri seštevanju/odštevanju **zaradi pravilnega podpisovanja**
- **po korakih zapisan postopek reševanja**, ki ga izdela učenec sam z izrazi, ki jih razume
- seznam besed (npr. pomoč pri težavah povezovanja simbola z računsko operacijo)
- različne predloge
- razpredelnica z enotami
- kartončki s poštevanko ali večkratniki
- kovanci, žetoni, ploščice s pomočjo katerih ponazarjamo števila, štejemo naprej, nazaj, dopolnjujemo števila, seštevamo, odštevamo, množimo
- žepno računalo
- uporaba opomnikov idr.

Lesena plošča za poštevanko
Bojana Repolusk, prof. defektologije, OŠ
Stražišče Kranj, projekt ZRSS UT 2009-2012

Večkratniki

(ponazoritev številskih odnosov, proces učenja, pomoč pri razumevanju)

Marija Lopert, OŠ Ribnica na Pohorju, projekt ZRSŠ UT, 2009-2012)

NAZIV PRIPOMOČKA: VEČKRATNIKI

Pripomoček uporabljajo učenci pri pisnem množenju, predvsem pa pri deljenju z ostankom.

OPIS IZDELAVE:

Večkratnike sem zapisala in nalepila na trši karton, jih razrezala na trakove ter jih spela z vrvico.

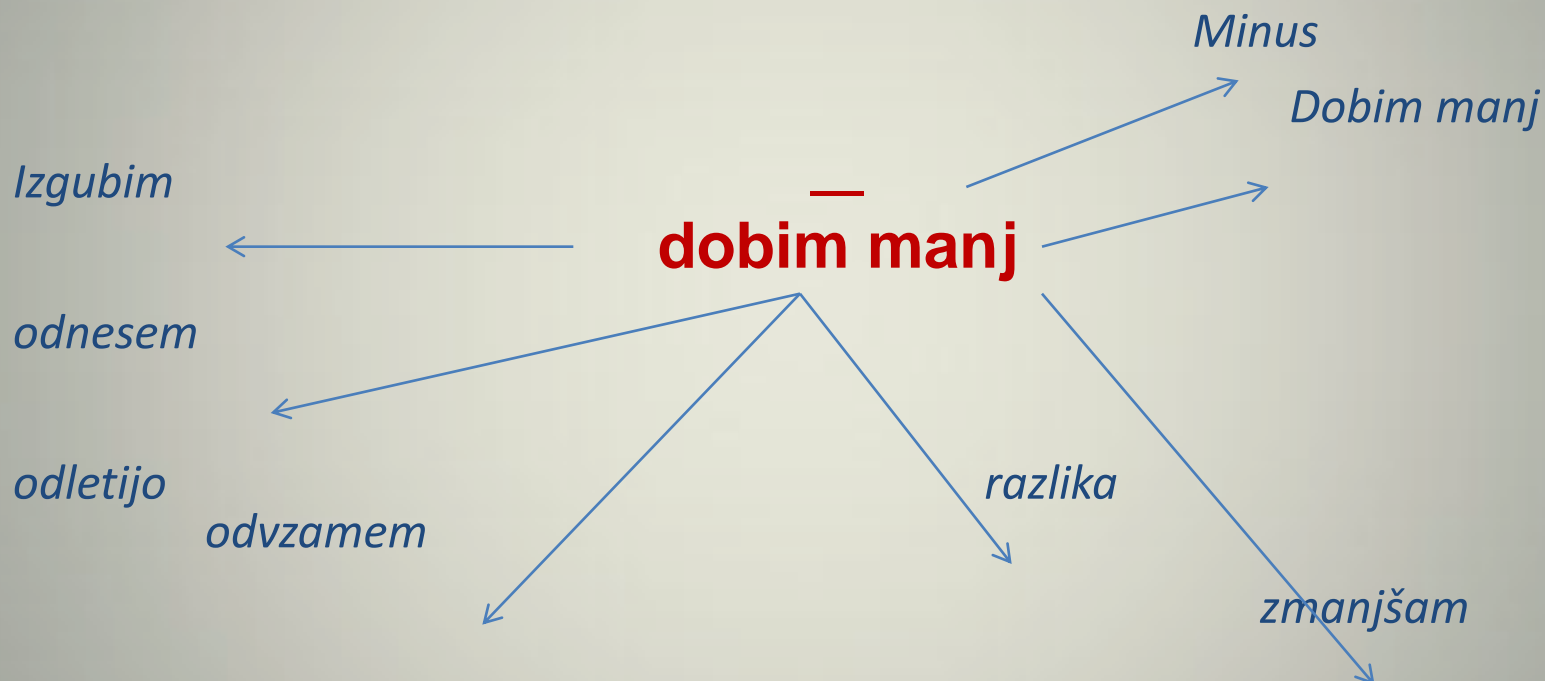
UPORABA PRIPOMOČKA PRI VSEBINI:

Pri deljenju z ostankom učenec poišče najbližji večkratnik in izračuna količnik ter ga zapiše, nato pa še izračuna ostanek.

Seznam besed

(pomoči pri težavah povezovanja simbola z računsko operacijo)

ODŠTEVANJE

Organizacija dela

Ko se odločamo za izbiro organizacijske oblike pomoči, oblike dela organiziramo in izvajamo tako, **da učenec ne bo nikoli stigmatiziran.**

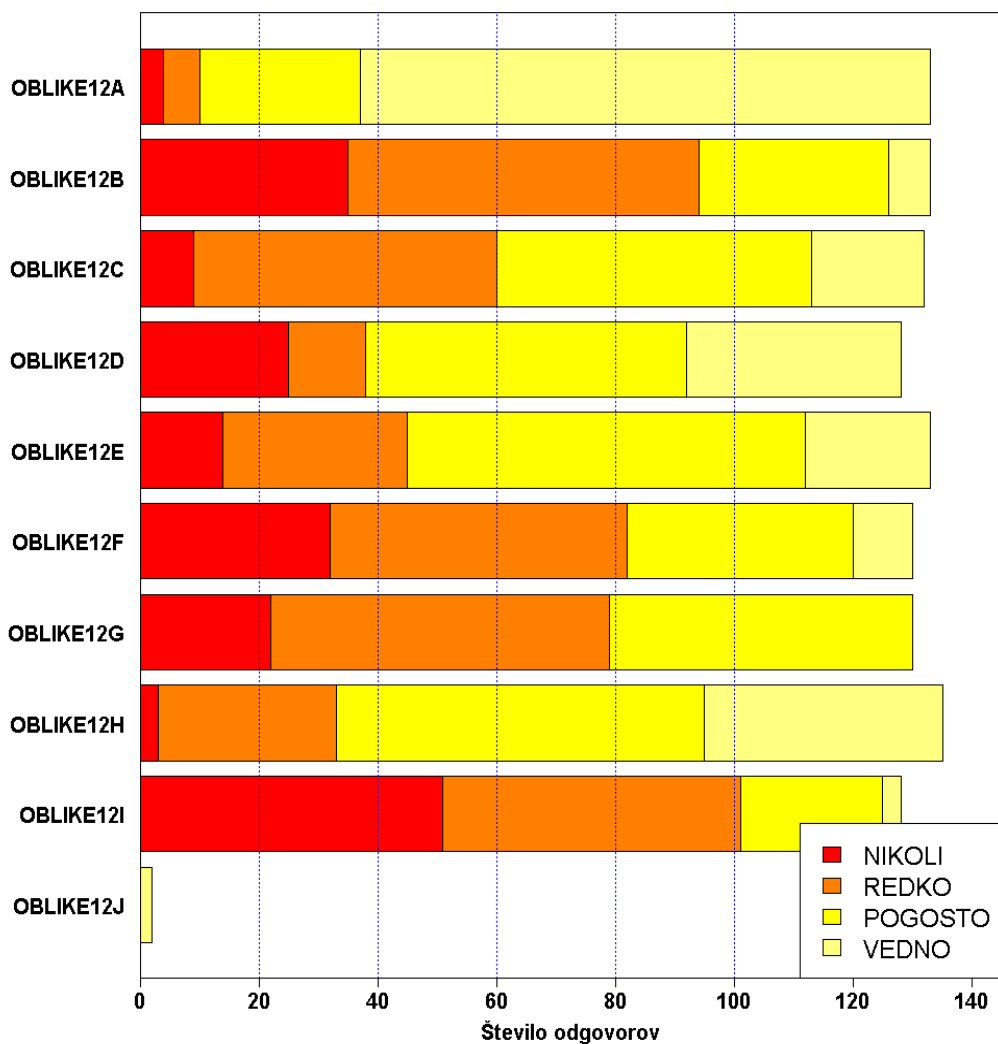
Rezultati raziskave (projekt ZRSŠ PI UTMAT, 2009-2012) so pokazali, da se učitelji najbolj poslužujejo:

- dopolnilnega pouka kot organizacijske oblike pomoči učencem,
- pomoči učencem v času podaljšanega bivanja (v sodelovanju z učiteljem OPB) ter
- dodatne individualne pomoči izven pouka (specialni pedagog, šolski svetovani delavec, drugi strokovni delavec

Pomembno pa se jim zdi tudi sodelovanje s starši.

Redkeje pa skupinskih svetovalnih ur za učence izven pouka.

Pogostost izbire organizacijskih oblik pomoči učencem z učnimi težavami – (projekt ZRSŠ UT, 2009-2012)

A dopolnilni pouk

B skupinske svetovalne ure za učence izven pouka

C individualne svetovalne ure za učence izven pouka

D pomoč učencem v času podaljšanega bivanja (v sodelovanju z učiteljem OPB)

E dodatna individualna pomoč izven pouka (specialni pedagog, šolski svetovani delavec, drugi strokovni delavec)

F delo v manjših skupinah izven pouka (specialni pedagog, šolski svetovani delavec, drugi strokovni delavec)

G pomoč sošolcev izven pouka

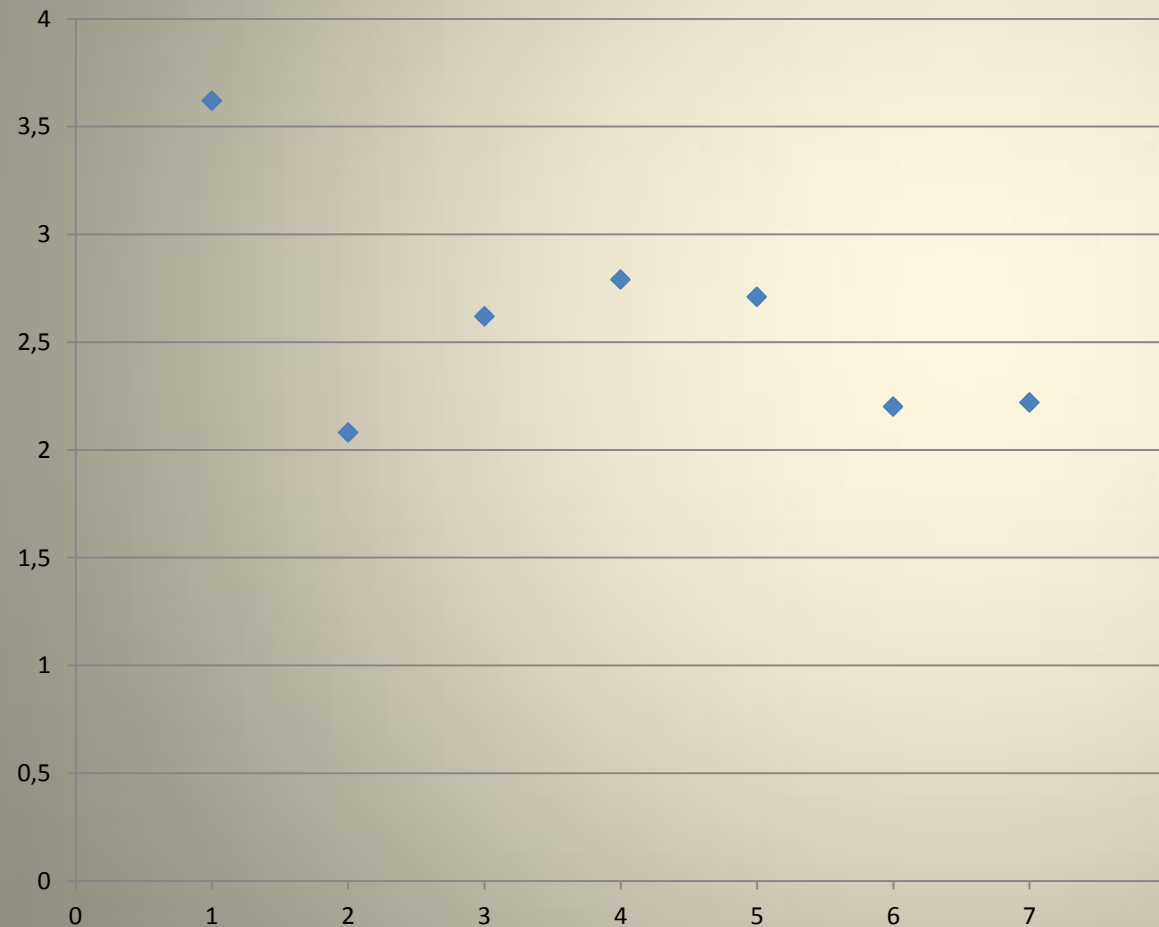
H stalno sodelovanje s starši (starši učencem nudijo pomoč)

I sodelovanje z zunanjimi inštitucijami

Učinkovitost organizacijskih oblik pomoči učencem z učnimi težavami – (projekt ZRSŠ UT, 2009-2012)

Ar. Sr.

1 dopolnilni pouk

2 skupinske svetovalne ure za učence izven pouka

3 individualne svetovalne ure za učence izven pouka

4 pomoč učencem v času podaljšanega bivanja (v sodelovanju z učiteljem OPB)

5 dodatna individualna pomoč izven pouka (specialni pedagog, šolski svetovani delavec, drugi strokovni delavec)

6 delo v manjših skupinah izven pouka (specialni pedagog, šolski svetovani delavec, drugi strokovni delavec)

7 pomoč sošolcev izven pouka

Sklepne misli

- ❖ Na uspešnost učenca pri doseganju pričakovanih dosežkov in ciljev pouka, poleg dejavnikov, kot so kakovost učenčevega življenja, spodbudno ali nesposodbudno domače okolje, njegove intelektualne sposobnosti, vplivajo tudi šolski dejavniki, tako organizacija pouka kot učiteljeva ravnanja pri poučevanju.
- ❖ Ravnanja učiteljev pa so tesno povezana z njihovimi stališči in pojmovanji o pomembnosti/smiselnosti matematičnih vsebin.
- ❖ Zgodaj odkrite težave pri matematiki in načrtovanje ustreznih oblik pomoči, lahko v veliki meri pomagajo pri nadaljnjem otrokovem razvoju na intelektualnem in socialnem področju.
- ❖ Globino učne snovi je potrebno prilagajati individualnim sposobnostim učencev, ne glede na to, ali gre za nivojske ali heterogen skupine.

HVALA ZA VAŠO POZORNOST!